Poliisitarkastaja Arto Hankilanoja

Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Eduskunnan lakivaliokunta on 22.10.2020 pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa:
Lakivaliokunta keskiviikko 11.11.2020 klo 09.30 / HE 183/2020 vp / Lausuntopyyntö

Asiantuntijalausunto HE 183/2020 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla pantaisiin täytäntöön rahanpesun torjumista rikosoikeudellisin keinoin koskeva direktiivi. Suomen lainsäädäntö täyttää jo pääosin direktiivin velvoitteet. Omalla rikoksella saatuun omaisuuteen tai hyötyyn kohdistuvan rahanpesun eli niin sanotun itsepesun rangaistavuuden alaa laajennettaisiin nykyisestä eräisiin rahanpesun tunnusmerkistössä määriteltyihin tekoihin ja niiden yritykseen. Eräitä rikoksia pidettäisiin rahanpesun tai törkeän rahanpesun esirikoksina niiden tekovaltion laista riippumatta.

Lakiesityksessä itsepesun rangaistavuuden edellytykset ehdotetaan säädettäväksi rajoitussäännöksellä. Ehdotettu rajoitussäännös jää kuitenkin sanamuodoltaan epäselväksi ja vaikeatulkintaiseksi, minkä takia epäselvissä tapauksissa syytetyn eduksi tuomitseminen voi johtaa siihen, että itsepesusta tuomitseminen olisi jatkossakin yhtä vaikeaa kuin tähänkin saakka. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaista olisi säätää itsepesusta oma tunnusmerkistönsä, johon täsmällisyysvaatimusten mukaisesti olisi säädetty itsepesun rikostunnusmerkit suhteessa tekijän itsensä tekemään esirikokseen.

Ehdotettu rajoitussäännös olisi vaikeatulkintainen sen vuoksi, ettei siitä selkeästi käy esille ne tunnusmerkit, joiden perusteella esirikoksen tekijä *voidaan kuitenkin* tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta tai mainitun rikoksen yrityksestä. Perussääntönä ehdotetussa RL 32 luvun 11 §:ssä olisi edelleen se, että rahanpesusta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (esirikos). Säännöksen mukaan henkilö voidaan *kuitenkin* tuomita rahanpesusta säännöksessä määritellyillä tekotavoilla.

Kuitenkin-sanan sisältöä on etsittävä lakiesityksen perusteluista, minkä takia säännös lakitekstin tasolla jäisi epämääräiseksi ja vaikeuttaisi sen soveltamista käytännössä. Säännöksen epäselvyys voi hankaloittaa esitutkinnan aloittamisharkintaa sekä erityisesti sitä, mihin itsepesua koskevassa esitutkinnassa olisi hankittava näyttö. Kriteerien puute aktualisoituu etenkin niissä kansainvälisissä rahanpesurikoksissa, joissa esirikos on tehty ulkomailla, eikä sen moitittavuus tule arvioitavaksi suomalaisessa oikeudenkäynnissä.

Itsepesun rangaistavuuden laajentumista perusmuotoiseen rahanpesuun voidaan pitää kannatettavana uudistuksena. Rikostutkinnan kannalta ehdotettu itsepesun kriminalisoinnin muotoilu luettelee mahdolliset itsepesun tekotavat nykytilaa selkeämmin, mutta samalla rangaistavuuden ala tekotapatunnusmerkkejä rajaamalla tosiasiallisesti supistuu. Säännöksen tarkoitus on rangaista lisävahinkoa aiheuttavasta itsepesusta eli sellaisesta teosta, jota koskevaa moitetta esirikoksesta tuomittu rangaistus ei kata. Tämä tavoite on ymmärrettävä ja hyväksyttävä.

Itsepesun tekotapojen rajaamisen seurauksena muodostuva rangaistavuuden ala vaikuttaa suppealta (*Henkilö, joka syyllistyy 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun hyödyn tai omaisuuden muuntamiseen tai siirtämiseen*) ja kansallisesta näkökulmasta kirjoitettuna. Itsepesun rangaistavuuden soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät Suomen rikoslaissa säädettyjen rahanpesun tekotapojen osalta siten vastaanottaminen, käyttäminen, luovuttaminen, välittäminen ja hallussapito. Säännöksen muotoilu täyttää direktiivin vähimmäisvaatimukset eli sen, että direktiivi ei edellytä itsepesun kriminalisointia varojen hankkimisesta, hallussa pitämisestä tai käytöstä tietoisena niiden vastaanottohetkellä siitä, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta.

Muiden Suomen rikoslain rahanpesusäännöksen tekotapojen poissulkemista itsepesun rangaistavuuden alasta ei voida pitää perusteltuna etenkään sen takia, että ulkomailla tehdyn esirikoksen yhteydessä myötärangaistun teon oikeudellinen arviointi on pääsääntöisesti suomalaisen tuomioistuimen ulottumattomissa. Olisiko esimerkiksi tekijän ulkomailla rikoksella hankkiman rikoshyödyn sijoittaminen kiinteistöihin Suomessa rikoshyödyn käyttämistä (ei-itsepesua), muuntamista (itsepesua) vai ulkomailla tehtyyn esirikokseen liittyvä myötärankaistu teko (ei-itsepesua)?

Edelleen varojen palaaminen esimerkiksi ulkomailta tekijälle itselleen hyvinkin monimutkaisten ja pitkälle vietyjen peittämistoimien jälkeen mutta toisen henkilön siirtämänä rahanpesurikosten ketjussa (esirikoksen tekijä vain ottaa vastaan varoja, hän ei siirrä tai muunna niitä) pitkänkin ajan jälkeen jää ehdotuksen sanamuotojen ulkopuolelle. Tällä voisi olla merkitystä esimerkiksi tilanteissa, joissa esirikoksesta ei voitaisi syyttää rikoksen vanhentumisen johdosta mutta rahanpesurikoksen syyteoikeus ei olisi vielä vanhentunut.

Ehdotuksessa keskitytään myös pitkälti pohtimaan kansallisia tilanteita eli itsepesua silloin, kun esirikos on tehty Suomessa. Esityksen mukaan syytettä itsepesusta käsiteltäisiin tuomioistuimessa pääsääntöisesti samassa oikeudenkäynnissä esirikoksen kanssa. Tämän vuoksi esitutkintojen, syytteiden ja oikeudenkäyntien määrän ei arvioida lisääntyvän merkittävästi.

Kansainvälisten rahanpesurikosten itsepesun rangaistavuuden arviointi jää esityksessä pitkälti huomioimatta.

Kansainvälisten rahanpesurikosten esitutkinnassa näytön hankkiminen ulkomailla tehdystä esirikoksesta on haastavaa ja usein lähes mahdotonta, koska varojen alkuperän peittäminen ja häivyttäminen on tehty ammattimaisesti monimutkaisten järjestelyjen kautta. Lakiesityksen perusteluista on johdettavissa se, että esirikoksesta olisi saatava hyvinkin yksityiskohtaista tietoa itsepesun syyksi lukemista varten, jotta voidaan verrata sitä, miltä osin on loukattu oikeushyviä, joita ei ole arvioitava myötärangaistavina jälkitekoina. Itsepesusta tuomitseminen edellyttäisi arviointia siitä, onko tekijän saama moite esirikoksesta riittävä suhteessa Suomessa tehtyjen rahanpesutoimien moitittavuuteen. Itsepesua olisi siis arvioitava suhteessa ulkomailla tehdyn esirikoksen moitittavuuteen. Itsepesua koskeva rikosprosessi esitutkinnasta tuomitsemiseen käy siten erittäin haastavaksi, jos esirikos on tehty ulkomailla.

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Tiedoksi

Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisiylitarkastaja Heikki Lausmaa
Poliisihallitus Esikuntayksikkö
Poliisiylitarkastaja Karl Linderborg